

світових сюжетів (зокрема Джорджа Байрона, Генріха Гейне, Василя Жуковського та інших).

Без сумніву, книжка Миколи Ткачука відкриває перед українським читачем широкі обрії вітчизняного романтизму, особливостей поезики та національного колориту балад Левка Боровиковського.

Людмила Краснова, проф. (Дрогобич)

Іманентне прочитання тексту

(Олег Радченко. Іманентна поетика Еміля Штайгера: філологічний та філософський дискурс / монографія. – Дрогобич: Посвіт, 2012. – 250 с.)

Останнім часом літературознавці все частіше звертаються до проблем іманентного прочитання і дослідження художнього твору. Особливо активно в цьому напрямі працює Г. Клочек.

Багатьох гуманітаріїв приваблює спроба занурення в читання і таїни окремого твору, в нескінченність і невичерпність сенсів. Утворюється поняття і методика іманентної інтерпретації. Ці спроби особливо посилилися напередодні 200-ліття Т. Шевченка, наприклад, стаття Григорія Клочека «Жанр» аналізу окремого твору в шевченкознавстві: обґрунтування актуальності» [2], статті О. Бистрової і Л. Красної «З досвіду іманентного дослідження знакових текстів Тараса Шевченка» (виходять друком у «Тернопільських наукових записках»).

В українському літературознавстві в середині минулого століття, коли почали говорити і писати про новий напрям, методика ця відголосу ще не мала, не згадує про неї й Юрій Ковалів у двотомній літературознавчій енциклопедії [4]. У російській КЛЭ є такі згадки (тт. 3, 4, 5, 8). Так, Василь Келтуяла (1867 – 1942) у роботах з літературної методології накреслював такі стадії літературного аналізу: «іманентний метод» (з'ясування властивостей літературного твору), «генетичний метод» (походження твору з урахуванням різних соціальних факторів, які зумовили його появу), «еволюційний метод» (дослідження у процесі літературної еволюції) і, нарешті, «енергетичний метод»

(дослідження впливу літератури на суспільний та літературний розвиток) [5, с. 486].

Отже, В. Келтуяла під іманентністю розумів з'ясування властивостей художнього твору, тобто рис, які притаманні саме цьому твору, іманентні йому. Ця настанова якраз і передбачає «вихоплення» окремого твору, дослідження його без урахування своєрідності таланту автора, його місця в літературному процесі, специфіки його авторської манери загалом. Зі знаменитої статті Ролана Барта «Смерть автора» (1968) також можна вичитати можливість іманентного прочитання художнього твору, «глибинного прочитання». Слід згадати і монографію Лесі Генералюк «Універсалізм Шевченка: взаємодія літератури і мистецтва» [1]. У своїй рецензії на цю розвідку Г. Ключек закликав усіх нас: «Тож розвиваймо такий дослідницький «жанр», як аналіз окремого твору, поширюймо культуру неакадемічного аналізу художніх текстів» [3, с. 5; підкреслення Г. Ключека].

Долучився до проблеми іманентності тексту й талановито висвітлив її можливості молодий науковець Дрогобицького педагогічного університету ім. Івана Франка Олег Радченко. Це була спочатку його кандидатська дисертація, а відтак з'явилась і монографія «Іманентна поетика Еміля Штайгера: філологічний та філософський дискурс». Це перше в українському літературознавстві комплексне дослідження іманентної поетики на тлі наукового доробку швейцарського теоретика літератури Еміля Штайгера (1908 – 1987). Можна по-різному ставитися до постаті Штайгера як людини і громадянина (певний колабораціонізм Штайгера 30-х рр.), але не можна не визнати вагомості його внеску в розробку таких важливих і цікавих проблем, як іманентна інтерпретація, фундаментальна поетика, стиль, авторська манера, значення підтексту. Продуктивним є й зусилля О. Радченка довести вагомість міждисциплінарних взаємодій філології та філософії, їх когнітивну сутність.

Монографія О. Радченка уже набула певної популярності у стінах нашого вишу. Про неї говорять, сперечаються, хвалять і намагаються збагнути наукову доцільність проблеми іманентної інтерпретації. Так, студентка V курсу Оксана Іванів (германістка за другим фахом) обрала для своєї дипломної роботи тему «Спроба іманентного дослідження знакових текстів Ліни Костенко: гармонія

форми і змісту», виступила на звітній студентській науковій конференції. Автор цієї рецензії у співдружності з Оленою Бистровою дослідили деякі ліричні поезії Т. Шевченка крізь призму іманентної інтерпретації (не без впливу наукових зусиль О. Радченка).

Відомий сучасний теоретик і практик літератури Микола Ткачук справедливо зазначає: «Складність сучасної літературної парадигми визначається передусім тим, що у процесі аналітичної інтерпретації художньої картини світу конкретного письменника досліднику в пошуках відповідної моделі сприйняття художньої картини світу й людини-митця доводиться звертатись до цілого спектру літературознавчих методик» [6, с. 5]. При цій нагоді «іманентна інтерпретація» стає дуже привабливою, можливості її безмежні й обнадійливі. О. Радченко це переконливо доводить, звертаючись і відштовхуючись від уже канонічних теорій і імен М. Гайдеггера, Г. Шпета, Е. Гуссерля, В. Дільтея та їх попередників-філософів, згадуючи величезну кількість німецьких критиків, англо-американських учених (с. 14 – 41) й інших теоретиків, які намагалися підхопити, дослідити й продовжити доробок Е. Штайгера (с. 177 – 184, 200 – 205). Це – свідчення наукової добросовісності автора монографії, копіткої роботи і молодого творчого натхнення.

Монографія О. Радченка складається з 4-х розділів, розлогого переліку підрозділів, які не можуть не спонукати зацікавлених познайомитись ближче зі змістом. Зацікавить і сама фігура Е. Штайгера, її неоднозначність, конверсійний характер літературно-критичних поглядів і поглядів тогочасного оточення, характеру дискусій. Цікавим є твердження Е. Штайгера про те, що дух епохи проявляється в літературі як «стиль» (с. 118). Це не суперечить і не відкидає досить усталене поняття Нільса Еріка Енквіста про стиль як про ситуативно оформлену мову [7], якщо розуміти «дух епохи» як певну ситуацію.

Не може не зацікавити небайдужих філологів сам перелік запропонованих проблем, особливо з II розділу «Літературознавча концепція Еміля Штайгера», а філософи знайдуть для себе багато корисного у III розділі «Еміль Штайгер і Мартін Гайдеггер: філософські контексти теорії інтерпретації», особливо у підрозділі

«Філософські та філологічні аспекти часу: «час як буття» (М. Гайдеггер) і «час як уява» (Е. Штайгер)».

Своєю монографією О. Радченко активно сприяє поширенню в широких масах гуманітаріїв зацікавлення у функціонуванні досить нової методики іманентного прочитання художнього твору, саме окремого тексту, закликає до глибинного занурення у його підтекст, у його енігматичність.

Автор монографії «Іманентна поетика Еміля Штайгера: філологічний та філософський дискурс» Олег Радченко, осмислюючи вагомість ролі Е. Штайгера та його наукового внеску в світову науку про літературу, зауважує: «Основне завдання інтерпретації, на думку Е. Штайгера, полягає у вивченні унікальності окремого художнього твору, тобто розкритті тих внутрішніх законів побудови твору мистецтва, що перетворюють його на визначену «цілісність», на єдину художню «структуру», окремі компоненти якої нерозривно пов'язані між собою. Цим швейцарський літературознавець доводить до апогею заклик Е. Гуссерля: «До самих речей!» (с. 208) Це – концептуальна думка і разом з тим вектор до нових герменевтичних пошуків і звершень. Монографія О. Радченка – надійний дороговказ на цьому шляху.

Література

1. Генералюк Л. Універсалізм Шевченка: взаємодія літератури і мистецтва / Леся Генералюк. – К. : Наукова думка, 2008. – 544 с.
2. Клочек Г. «Жанр» аналізу окремого твору в шевченкознавстві: обґрунтування актуальності / Григорій Клочек // Слово і час. – 2014. – № 1. – С. 3 – 15.
3. Клочек Г. Ефект нового ракурсу / Григорій Клочек Г. // Літературна Україна. – № 20 (5352). – 3 червня 2010 р. – С. 5.
4. Літературознавча енциклопедія : У 2-х томах. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – Т. 1. – 608 с.; Т. 2. – 624 с.
5. Муравьев Д.П. Келтуяла / Д.П. Муравьев // Краткая литературная энциклопедия. – Т. 3: Иаков – Лакснесс / [гл. ред. А. А. Сурков]. – М. : Сов. энцикл., 1966. – С. 485 – 486.
6. Ткачук М.П. Творчість Івана Котляревського: антропологічний та естетичний дискурси. Монографія – Суми: Вид-во СумДУ, 2009. – 216 с.

7. Энквист Н.Э. Стиль как стратегия в моделировании текста / Нильс Эрик Энквист (Финляндия) // Известия АН СССР. Серия литературы и языка. – 1988. – Т. 47. – № 4. – С. 329–339.

**Наталія Науменко, проф. (Київ),
Ольга Снітовська, доц. (Львів)**

Сутність контексту та його духовні контамінації

(Зимомря М.І. Контекст традиції та новаторства: творчий доробок Миколи Ткачука. – Дрогобич : Посвіт, 2015. – 120 с.)

Будь-яка нова книга для майбутнього читача – невідомість, таємниця, загадка, цікавинка. Надто ж тоді, коли це – життєпис нашого сучасника, педагога, науковця, літературного критика. Непересічне явище у науковому світі одразу здобувається на всебічну теоретичну або есеїстичну відповідь, а вона, своєю чергою, породжує новий науковий твір або нову інтерпретацію вже написаного. Такою стала й нова праця Миколи Зимомрі – «Контекст традиції та новаторства: творчий доробок Миколи Ткачука».

Науковці, наснажені живодайною енергією Преображення, завжди відчувають себе молодими, повними сил і неподоланного натхнення відкривати нові й нові острови в океані рідної культури. І навіть на давно досліджених землях проторувати нову стежину, подолавши яку, відчуваєш задоволення від того, що ти все-таки побачив її у густому лісі...

І, наче знамення Богоматері, побачити на своєму шляху струнку яблуню з дозрілими плодами, вже освяченими у Храмі Природи...

І, скуштувавши цього плоду, відчуті в ньому не спокусу, а натхнення на подальші наукові звернення...

Тому люди, котрим доля судила народитися у день великого релігійного свята – як-от Миколі Платоновичу Ткачукові, про чію творчість ідеться у рецензованій публікації, – мають особливий дар; адже вони несуть через усе своє життя й охоче